

**Малій О. Г. канд. екон. наук, доцент
Державний біотехнологічний університет, Україна**

Управління ризиками при здійсненні банківської кредитної діяльності

Успішна діяльність банку в цілому великою мірою залежить від обраної стратегії управління ризиками. Основний ризик, з яким банки найчастіше зіштовхуються в процесі своєї діяльності є кредитний ризик. Зростання обсягів прострочення платежів за наданими кредитами, збільшення частки негативно класифікованих кредитів, відсутність належних джерел залучення стабільних банківських ресурсів обумовлює актуальність дослідження питань управління ризиками при здійсненні кредитної діяльності.

Ризик є іманентною ознакою банківської діяльності, оскільки готовність банків брати на себе ризики під час здійснення кредитних, валютних операцій, фінансування інноваційних проєктів є основою їх розвитку.

Управління кредитним ризиком є суттєвим для визначення попереджувальних ознак вразливості банку. Базельський комітет із банківського нагляду BCBS визначає кредитний ризик як потенційну можливість невиконання позичальником або контрагентом банку своїх зобов'язань відповідно до погоджених умов [5].

Управління кредитним ризиком рекомендують здійснювати на двох рівнях, відповідно до причин його виникнення — на рівні кожного окремого позичальника та на рівні кредитного портфеля в цілому.

Основними причинами виникнення кредитного ризику на рівні окремого позичальника є нездатність позичальника до створення адекватного грошового потоку, ризик ліквідності застави, моральні та етичні характеристики позичальника.

До чинників, які збільшують ризик кредитного портфеля банку, належать - надмірна концентрація, надмірна диверсифікація, структура портфеля, якщо він сформований лише з урахуванням потреб клієнтів, рівень кваліфікації персоналу банку.

Методи управління кредитним ризиком на рівні окремого позичальника включають: оцінку кредитоспроможності позичальника [2]; аналіз та оцінку кредиту; структурування позики; документування кредитних операцій; контроль за наданим кредитом та станом застави.

Кількісна оцінка кредитного ризику окремого позичальника проводиться в процесі розгляду кредитної заявки позичальника, на протязі моніторингу кредитної операції, а також в процесі розгляду необхідності і можливості зміни умов кредитування. Склад кількісної оцінки кредитного ризику індивідуального позичальника складається з визначення його кредитоспроможності. Процес визначення кредитоспроможності складається з оцінки ймовірності виконання позичальником умов кредитного договору. Банк, маючи систему класифікації позичальників застосовує її на момент прийняття рішення щодо надання кредитів. Після надання кредиту клас позичальника оновлюється на основі нової фінансової інформації.

Присвоєння позичальнику категорії і визначення рівня ризику дають можливість банку групувати надані кредити в класи ризику і здійснювати моніторинг кредитних ризиків на рівні портфеля кредитів.

До методів управління ризиком кредитного портфеля банку належать: диверсифікація; лімітування; страхування; створення резервів для відшкодування втрат за кредитними операціями банків.

Основними з найдієвіших методів мінімізації ризиків є метод диверсифікації, сутність якого полягає у розподілі кредитного портфеля серед широкого кола позичальників, які відрізняються один від одного як за характеристиками (величина капіталу, форма власності), так і за умовами діяльності (галузь економіки, географічний регіон) [2]. Диверсифікація здійснюється за допомогою розпорошення кредитного ризику для уникнення концентрації, проте не зводить його до нульової позначки в результаті дії зовнішніх чинників, які не залежать від вибору конкретних контрагентів за операцією чи галуззю [1].

Метод лімітування полягає у встановленні максимально допустимих розмірів наданих кредитів, що дозволяє обмежити ризик. Лімітування – застосовується для операцій, які можуть знаходитись в зоні катастрофічного та критичного ризику, тобто рівень кредитного ризику по яких виходить за межі припустимого для банку.

Метод страхування – це ефективна система щодо зменшення впливу кредитних ризиків, що передбачає такі варіанти: самострахування, яке активно впроваджувалось через формування та використання резервів по кредитних операціях та страхування, за яким страхувальник шляхом сплати премії забезпечує собі або третій особі, в разі настання події, обумовленої договором, суму виплати страховиком, який утримує певний обсяг відповідальності.

Створення резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків як метод управління кредитним ризиком полягає в акумуляції частини коштів, які надалі використовуються для компенсації неповернених кредитів.

До додаткових методів включають: хеджування, яке здійснюється через фінансові інструменти типу опціонів, ф'ючерсів, форвардів, свопів з метою мінімізації кредитного ризику, використовується як превентивний метод мінімізації ризику; комплаєнс-контроль, що забезпечує контроль за дотриманням банком нормативних актів України, внутрішніх процедур, правил і політик, введених в банку і основних морально-етичних принципів ведення бізнесу; розподіл ризику між іншими контрагентами (консорціумне кредитування).

В процесі управління менеджмент банку повинен брати до уваги, що кредитний ризик має певні особливості.

По-перше, оцінка кредитного ризику містить більше суб'єктивізму порівняно з іншими фінансовими ризиками. Кредитний ризик має індивідуальний характер, пов'язаний з кожним конкретним позичальником. Крім того, елемент суб'єктивізму містить й оцінка фінансового стану та моральних якостей позичальника, що здійснюється кредитором.

По-друге, для аналізу кредитного ризику не можуть бути застосовані методи статистики чи теорії ймовірності, широко використовувані для оцінки інших ризиків. Кредитний ризик унаслідок переважання індивідуальної складової погано описується поняттям статистичної сукупності, тому в процесі оцінювання кредитного ризику перевагу слід віддавати не статистичним прийомам, а індивідуальній роботі з позичальником (індивідуальні бесіди з потенційним позичальником, відвідування підприємства, аналіз загального стану галузі, в якій працює позичальник).

По-третє, кредитні ризики тією чи іншою мірою супроводжують всі активні операції банку, тому потреба в оцінці кредитного ризику виникає в банку постійно. До того ж власне кредитні операції супроводжуються не лише кредитним, а й іншими ризиками - відсотковим, інфляційним, валютним та ін. Отже, в процесі управління слід чітко відрізнити кредитний ризик, пов'язаний з неповерненням основної суми боргу та процентів, від інших видів ризику, бо до них застосовуються різні методи управління.

Нині, в умовах кризи, банкам важливо створювати власну комплексну систему управління ризиками, що забезпечує виявлення, вимірювання, моніторинг, контроль і пом'якшення кредитного ризику як на індивідуальній, так і на портфельній основі. Обрані банком методики мають максимально враховувати індивідуальні особливості та втілювати диференційований підхід до оцінки кредитного ризику, адже показники, за якими оцінюється діяльність одних позичальників, можуть бути неприйнятними для інших. Однак мінімальний рівень уніфікації методики оцінювання кредитного ризику є необхідним, що допоможе банкам розробити власну систему підтримки управлінських рішень з надання позичок і забезпечить відповідний рівень якості кредитного портфеля банку.

Список використаних джерел:

1. Дзюблюк О.В., Прийдун Л.М. Кредитний ризик і ефективність діяльності банку: монографія. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2015. 295 с.;
2. Малій О.Г. Використання багатофакторного дискримінантного аналізу в процесі оцінювання кредитоспроможності. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*. Харків: ХНТУСГ, 2017. Вип.185. С.259-268;
3. Постанова Правління НБУ "Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями" від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#n33>;
4. Постанова Правління НБУ "Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах" від 11.06.2018 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>;
5. Cai, R., Zhang, M. (2017). How Does Credit Risk Influence Liquidity Risk? Evidence from Ukrainian Banks. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*, 241, 21-33. URL: <https://doi.org/10.26531/vnbu2017.241.021>.